

Musik- och kulturskolornas mål och utmaningar

SAMMANSTÄLLNING AV RÅDSLAG KULTURSKOLANS FRAMTID

Förord

Musik- och kulturskolornas verksamhet är omfattande och prioriterad i Sveriges kommuner. Under 2014 deltog 400 000 barn i musik- och kulturskolornas aktiviteter och kommunerna satsade närmare 2,5 miljarder kronor på verksamheten. Näst efter bibliotek är musik- och kulturskoleverksamhet det område som kommunerna lägger mest resurser på inom kulturområdet. Verksamheten, som idag är oreglerad, uppvisar en stor variation avseende kulturformer/uttryck samt möjligheter att utveckla verksamheterna utifrån lokala förutsättningar och behov. Utvecklingen visar att kulturskolorna stärker sin roll att ge barn och unga möjlighet till kulturutövande. Verksamheterna breddas och avgifterna sänks.

Musik- och kulturskolorna står dock inför tydliga utmaningar och är på många ställen i landet under utveckling och omdaning. I fokus står frågor som rör kompetensbehov och mångfald - både avseende kulturuttryck och vilka som har möjlighet samt deltar i verksamheten. Det finns också ett behov av statistik och uppföljning inom området.

I maj 2015 bjöd Sveriges Kommuner och Landsting in till ett rådslag för att inhämta förvaltningschefers och ansvariga politikers syn på musik- och kulturskolornas utmaningar och framtid. Syftet var att tydliggöra relevanta frågeområden och huvudlinjer i SKL:s arbete med barns och ungas kulturutövande samt ge inspel till regeringens arbete med en nationell strategi för kommunala musik – och kulturskolan. Ca 80 personer från hela landet deltog i rådslaget. Denna sammanställning är inte att betrakta som ett inriktningsdokument utan är en redogörelse av de tankar, idéer och uppfattningar som framkom under dagen. Sammanställning baseras på dokumentation gjord av frilansskribent Sanna Svanberg, och återger kortfattat huvuddragen avseende mål och utmaningar så som de har formulerats av de ansvariga för musik- och kulturskolorna.

Stockholm, september 2015

Joakim Feldt, sektionschef

Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad

Mål för musik- och kulturskolornas verksamhet

För att utveckla musik- och kulturskolornas verksamheter behövs tydliga mål att arbeta utifrån. I det nationella strategiarbetet är det ytterst relevant att utgå från de mål som huvudmännen, dvs. kommunerna, har för sin verksamhet. Under rådslaget formulerades sex huvudlinjer för musik- och kulturskolorna.

- Kulturell allemansrätt
- Barns- och ungas personliga utveckling
- Social brobyggare
- Lokal utveckling
- Kultur som medel för inläring
- Kvalitet genom bredd och spets

”Kulturskolans arbete kan göra storverk utifrån de möjligheter den har och platsen den finns på.”

Catrin Hulmarker, vice ordförande i SKL:s beredning för kultur och fritid som inledde dagen

Kulturell allemansrätt

Deltagarna var överens om att musik- och kulturskolornas övergripande mål är *alla* barns rätt att utöva och ta del av kultur. Verksamheten ska tydliggöra kulturens samhällsnytta – genom kreativt och lustfyllt skapande läggs en demokratisk grund för våra framtida kulturproducenter och konsumenter. Kommunen ska tillstå en kulturgaranti – en slags *kulturell allemansrätt*, där målet är att nå ut till alla och att verksamheten kan erbjuda både bredd och spets. Kunskapen och den integrerande effekten för med sig en hållbar kultur- och samhällsutveckling.

Saxat från gruppdiskussion:

- barn och unga ska få ökade nätverk
- alla ska ha rätt till att få utöva och ta del av kultur
- möjlighet till eget skapande
- kreativitetsskapande
- kultur och hälsa i alla åldrar
- öka antalet elever i kulturskolan
- lägga grund och ge redskap för våra framtida kulturaktörer/producenter och kulturkonsumenter
- tydliggöra kulturens samhällsnytta
- bildning och kunskap för en hållbar kultur- och samhällsutveckling
- en introduktion och möjlighet till att upptäcka och fastna för ett kultur- och konstuttryck
- bidra till samhällsbyggande genom den integrerande effekten
- fostra aktiva medborgare för en stärkt demokrati
- bredda själva kulturskolebegreppet för att nå fler
- bredd vad gäller både ämnen och deltagare
- en kulturell allemansrätt: nå alla ungar och drabba alla, inkludera!
- kulturgaranti
- kulturintroduktion för alla

Barns och ungas personliga utveckling

Kulturen är ett sätt att utveckla individen, både socialt och emotionellt. Genom musik- och kulturskolorna ska barn och unga få ökade nätverk, bildning och kunskap. De ska få synas och interagera med andra barn, men även med professionella vuxna samt få en meningsfull och rolig fritid.

Gruppdiskussion:

- att bidra till att människan kan ta till sig livet och vara människa genom att skapa och lära sig kulturuttryck
- bygga hela individer
- meningsfull fritid för barn och unga
- lust och pedagogisk utveckling
- utveckla människors potential (socialt, emotionellt, kognitivt)
- att barn och unga ska få synas och möta en publik
- öka barn och ungdomars självkänsla genom skapande
- ge barn och unga möjlighet att ha kul
- sociala mål, färdighetsmål

Social brobyggare

Musik- och kulturskolan ska vara ett medel för social gemenskap och integration – en brobyggare. I ett större perspektiv ska musik- och kulturskolan bidra till att minska klyftorna i samhället.

Gruppdiskussion:

- kulturskolan knyter samman och ger gemenskap
- personlig utveckling och social gemenskap för de som deltar
- delaktighetsskapande

- ensemblespel och sociala sammanhang
- art for arts sake
- möjligheten att utvecklas tillsammans med professionella vuxna
- integrationsskapande geografiskt och socialt
- del i samhällskittet, många håller på med kulturproduktion, inte enbart konstnärer
- programverksamhet, barn skall ges möjlighet att vara delaktiga i kulturlivet
- integration, kulturskolan skall bidra till att minska ökade klyftor i samhället

Lokal utveckling

Musik- och kulturskolan är i många fall en sammansvetsad och betydelsefull del i det lokala kulturlivet. Kulturskolans verksamhet ska vara en del i att skapa ortens attraktivitet. Ett aktivt kulturliv spelar roll för ortens attraktivitet och lokal utveckling.

Gruppdiskussion:

- spegla och representera kommunen
- stärka det lokala kulturlivet
- musik- och kulturskolan ska spegla/representera kommunen och stärka det lokala kulturlivet
- bidra till ett starkt kulturliv, omfatta många kulturyttringar

Kultur som medel för inläring

Samverkan med grundskola/förskola utgör både ett mål i sig och kan vara en lösning på tillgänglighetsproblematik, lokaler osv. Kulturen kan fungera som ett medel för inläring i andra ämnen vilket motiverar en ökad samverkan med grundskola och andra aktörer. Genom att stödja och komplettera skolans lärprocesser kan kulturskolan bidra till en högre måluppfyllelse i skolan. Samverkan innebär även vägar att nå fler barn och unga.

Gruppdiskussion:

- en angelägenhet i samhället och en viktig del i Skapande skola
- samverkan med andra aktörer (t ex skolan, öppna mötesplatser, studieförbund) gällande pedagogik inom estetiska ämnen
- jobba nära och genom det komplettera grundskolan med estetiska lärprocesser och kulturuttryck
- att alla elever får en tidig relation till kulturskolan – att få leka och prova på (t.ex. musiklektioner i f-klass)
- högre måluppfyllelse i skolan, kultur som medel för inläring

Kvalitet genom bredd och spets

En mångsidig och öppen verksamhet med god kvalitet utgör ofta kommunernas övergripande mål för kulturskolans verksamhet. Under

rådslaget uttryckte många kommuner viljan att bredda både utbud samt kulturskolebegreppet för att nå fler grupper. Musik utgör idag den största delen av verksamheten och det finns en uttalad strävan att utöka med även andra kulturämnen. Samtidigt vill man även erbjuda spetskompetens. Några kommuner anser att det är viktigt att bevara traditioner och värna om till exempel instrument som annars riskerar att försvinna och i och med detta vara med och värna om vårt gemensamma kulturarv.

Gruppdiskussion:

- både bredd och spets
- bredddeltagande i kultur har ett samband med innovation
- politiken skapar ramar och förutsättningar
- även kulturskola för vuxna
- fler kulturämnen, inte bara musik
- huvudmännen samverkar kring fortbildning för att nå god kvalitet
- avgiftsfritt
- social hållbarhet
- bevara traditioner (t ex utrotningshotade instrument)
- vi måste bredda utbudet för att kunna attrahera nya målgrupper, utbildade pedagoger i ”nya” genrer etc.
- bredda kulturens räckvidd, tillgänglig, öppen och socialt rättvis kultur
- sprida estetiska pedagogiska metoder och kunskap om dem
- ligga till grund för ett värnande av våra gemensamma kulturarv

Utmaningar för att nå målen i musik- och kulturskolorna

Musik- och kulturskolorna finns idag i stort sett i hela landet. Det är en prioriterad verksamhet i kommunerna och utgör, näst efter biblioteken, den största verksamheten inom kulturområdet. Det är också en verksamhet som växt kontinuerligt under många år. Trots det står musik- och kulturskolorna inför en rad utmaningar som måste hanteras för att kvaliteten ska bibehållas samt möjliggöra för ytterligare verksamhetsutveckling. Utmaningarna som diskuterades flitigast under rådslaget var framförallt kompetensförsörjning, mångfald i utbud och deltagande samt bristen på relevant forskning och uppföljning inom området.

Breddat utbud, delaktighet och integration

En utmaning som många pekade på är vikten av att alla barn och unga erbjuds och ges möjligheten att delta i musik- och kulturskolans verksamhet. Flera kommuner vittnar om svårigheten att nå olika grupper, t ex utlandsfödda eller barn i glesbygd där avstånden är stora. Tillgängligheten och närheten verkar därmed vara en utmaning som såväl glesbygd och storstad står inför.

En annan utmaning är att hålla kvar elevernas engagemang – varför slutar så många unga när de når högstadiet, trots att de är nöjda med undervisningen? Hur ska kulturskolan komplettera det enorma utbud som redan finns för barn och unga? Det är mycket som konkurrerar om barnens tid. Det krävs kompetens och rimlig finansiering för att nå fler, bredda utbudet och samtidigt inkludera och engagera pojkar (kulturskolans elever är i majoritet flickor), nya grupper och personer med exempelvis funktionsnedsättning. Befolkningsförändringarna i landet gör att kommunerna står inför tydliga utmaningar när man vill nå nya grupper. Kommunerna vill bejaka kulturella skillnader/bakgrunder och utveckla de sociala sammanhangen. Hur ser det ut med jämställdheten och elevinflytandet? Ska kulturskolans arbetsfält vidgas och även inkludera äldre människor?

En relevant fråga som lyftes var hur verksamheten ska finansieras om barnkullarna blir större och kulturskolan har som mål att nå ut till *alla*?

Vad blir konsekvenserna, får de "ambitiösa" eleverna mindre tid och stöd? Det måste finnas en balans mellan bredd och spets.

Gruppdiskussion:

- elevernas tid, vi konkurrerar med mycket annat (skola osv)
- befolkningsförändringar, hur når vi ut till alla grupper?
- integrationen - att ta tillvara olika kulturella bakgrunder
- att öka aktiviteterna för funktionsnedsatta
- hur kompletterar vi det utbud som redan finns för barn och unga
- kultur för alla – hur kan vi ge högre livskvalitet för äldre? vidga kulturskolans arbetsfält
- att eleverna håller fast vid sitt engagemang
- utveckla gruppkänslan för att uppnå ett socialt sammanhang i längden
- att nå de nya målgrupperna vi vill inkludera i kulturskolans verksamhet – hur gör vi?
- om vi breddar utbudet är det viktigt att det finansieras, så vi inte måste skära i befintlig verksamhet
- stora anslag behövs om inkludering för nya grupper ska kunna genomföras, (se institutionen utifrån kompletterande helhetsperspektiv, stötta samarbeten, regionalt, mellan olika områden?)
- förespråka balans mellan bredd och spetsutbildning; om alla barn i en kommun ska få spetsutbildning blir det ekonomiskt ohållbart
- elevinflytande!
- jämställdhet, var är pojkarna?
- hur nå nya svenskar och hur jobba med elevdemokrati, jämställdhet?
- vara attraktiv
- bejaka kulturella skillnader

Kompetensförsörjning, läraravtal och relationen med grundskola

En avgörande utmaning är att det råder brist på utbildad personal i kulturskolan. Det utbildas för få pedagoger med utbildning som stämmer överens med kulturskolans utbud och den kompetens som verksamheten kräver. På många platser är det svårt att hitta kompetens i närområdet. Att kunna erbjuda attraktiva tjänster är ytterligare en avgörande faktor för att locka kompetenta medarbetare. Lärarnas anställningsformer och arbetsvillkor upplevs som ibland oflexibla, man efterlyser 40 timmarsvecka och att kunna verka under barnens ledighet för att kunna erbjuda verksamhet när barnen bäst kan delta. Det uttrycks en önskan om större flexibilitet och möjlighet till spontanitet. Hur ska tjänstefördelningen se ut i relation till elevantal? Relationen med grundskolan och andra verksamheter behöver utvecklas samt en uppvärdering av estetiska läroprocesser i lärarutbildningen. Flera kommuner framför att det i glesbygd är praktiskt om eleverna kan använda sig av skolans lokaler (och befintlig utrustning) för att slippa lång restid. Som det ser ut i dag är det inte en självklarhet att kulturskolan använder lektionstid för att bedriva sin verksamhet, vilket några kommuner ställer sig frågande till.

Gruppdiskussion:

- det nationella statliga ansvaret för kompetensförsörjning och forskning (SKL bör problematisera frågan om kommunal verksamhet ska försörja de statliga orkestrarna med musiker)
- grundskolans krav vs kulturskolans frivillighet
- huvudmannskapet
- tjänsteavtalet
- utbildningen av lärare/ledare till kulturskolan
- samarbete grundskola - kulturskola (t ex. skapande skola), ett måste för att nå både lusten, kreativiteten och utbildningens mål, att hålla verksamheten på tillräckligt hög nivå, uppvärdering av estetiska läroprocesser i lärarutbildningen
- ökad integration och samverkan med andra verksamheter: skola, öppen förskola, folkbildning etc.
- arbetsvillkor för musik- och kulturskolelärare
- flexibla former för verksamheten, ökat utrymme för spontanitet
- att få komma in i skolan: lokaler och att få gå ifrån lektioner
- läraravtalet för grundskolan kan vara svårt att hantera i kulturskolornas verksamhet, 40 tim-vecka vore att föredra
- lärarnas löneutveckling och läraravtalet (elever på helgerna)
- hur tjänstefördelningen ser ut i relation till elevantal/verksamhet?
- återställa högskoleutbildning med kombinationsmöjligheter
- undervisning under skoltid (landsbygdselever), flexibilitet
- utbildning som stämmer överens med kulturskolans utbud
- forskning behövs
- vem ska jobba i kulturskolan, vilken kompetens behövs, hur ska man få den kompetensen?
- pedagogiskt viktigt att utbildningen är bra!
- ”frånvaro under skoltid”
- fjärrundervisning för att undvika restid, delvis ”flippat klassrum”
- system för insamling av likvärdig fakta för uppföljning och utbildning av lärare och ledare
- utveckla ett nationellt ledarprogram för musik/kulturskolan
- överväg ett nationellt likvärdighetssystem inom ramen för det kommunala självstyret
- utveckla en mer relevant högre utbildning för dagens och morgondagens musik
- skolinspektionen omöjliggör samverkan med skolan, en musiklektion på skoltid bestraffas med anmärkning vid granskning av skolorna, detta måste förändras
- dagens situation skapar en enorm osäkerhet i verksamheterna där pedagoger kan i många år leva i en oro som skapar protektionistiska värden och minskar möjlighet till utveckling av verksamheterna

Forskning, statistik och uppföljning

Musik- och kulturskolan är ett relativt obeforskat fält och uppföljning och kunskap om verksamheterna är därför bristfällig. Verksamheterna själva besitter stor kunskap men man efterlyser relevanta nyckeltal för uppföljning och utvärdering vilket skulle möjliggöra ytterligare verksamhetsutveckling. Många vill tydliggöra bilden av vad kulturskolan

och dess syfte är vilket kräver forskning, utvärdering och statistik. Under rådslaget framfördes att den nationella strategin för musik – och kulturskolan bör bidra till att säkra verksamheternas utveckling och att det bör finnas ett nationellt, statligt ansvar för kompetensförsörjning och uppföljning/utvärdering. Staten ska däremot inte ta ansvar för kursutbud eller annan detaljreglering. En utmaning är hur staten kan stimulera utan att reglera. Rådslagets deltagare efterlyser en överblick av hur skillnaderna i kulturskolan ser ut mellan urban miljö och landsbygd, och en mer omfattande samverkan med andra kommuner. Hur ska övergången från musikskola till kulturskola hanteras vad gäller fördelning av resurser och värderingar?

Gruppdiskussion:

- icke lagstyrd verksamhet vs lagstyrd
- direktiv typ biblioteksplan (den är lagom styrande och lämnar utrymme för kulturskolorna att forma sin verksamhet) eller vara stödjande för verksamheterna
- en författningsreglering som innehåller: att kulturskola ska finnas och innehålla fler ämnen än musik, att prioriterade målgrupper definieras, att staten tar ansvar för att säkra kompetensförsörjning, både grundutbildning och fortbildning för pedagoger, liksom för ledare/chefer
- friheten att utforma verksamheten på olika sätt utifrån lokala förutsättningar
- jämlika förutsättningar för kommunerna
- regionala samordnare
- styrka att inte varit styrda, men hur synliggör vi det - goda exempel
- bilden av vad kulturskolan är, syftet
- forskning kring vad kulturutövande ger för effekter
- samverkan med andra kommuner och andra huvudmän, regionalt och nationellt
- att höja statusen för kulturskolan
- stad - land
- vadet och huret – vad ska politiken bestämma?
- organisatorisk tillhörighet, ska det styras?
- dialog mellan verksamhet och politik
- kommunens stöd- och bidragsstrukturer; att inte leverera, tillrättalägga för mycket
- signalsystem - forskning på estetiska ämnen
- synliggöra nyttan av kulturskolans verksamheter
- att hantera övergången från musikskola till kulturskola
- ta fram relevanta nyckeltal för uppföljning och utvärdering
- hjälp till att utveckla kulturskolans flera "ben" dvs det som inte är musik
- att det nationella strategiarbetet blir grundligt förankrat i landets verksamheter

Finansiering

Kommunerna satsade år 2014 närmare 2,5 miljarder kronor på musik- och kulturskolan. Under rådslaget lyftes flera aspekter på finansiering, främst som en utmaning i relation till att lösa andra utmaningar t ex hur

ser finansiering ut om vi ska nå fler och dessutom stå för både bredd och spets? Finansieringen står i direkt relation till diskussionen om kommunerna ansvar. Är det rimligt att kommunerna ska försörja statliga orkestrar med musiker? I flera grupper diskuterades olika lösningar och förslag, alltifrån samverkansformer till avgifternas storlek.

I flera kommuner pågår diskussioner om huruvida verksamheten ska vara avgiftsfri eller inte och hur stor den i så fall ska vara.

Gruppdiskussion:

- resurser? hur ska verksamhet finansieras?
- avgifterna – hur stora ska de vara? begränsningar i antal kurser per elev (tak för engagemanget i kulturskolan) – vad medför det?
- om vi breddar utbudet är det viktigt att det finansieras, så vi inte måste skära i befintlig verksamhet
- se till att kulturskolans budget växer i takt med barnkullarna!
- stora anslag behövs om inkludering för nya grupper ska kunna genomföras, (se institutionen utifrån kompletterande helhetsperspektiv, stötta samarbeten, regionalt, mellan olika områden?)
- förespråka balans mellan bredd och spetsutbildning, om alla barn i en kommun ska få spetsutbildning blir det ekonomiskt ohållbart
- kulturskolan som integrationsfrämjare förutsätter statsbidrag

Utveckling och innovation

Rådslaget identifierade ett antal relevanta frågeställningar om hur kulturskolan ska utvecklas i framtiden och förhålla sig till globalisering och teknikutveckling. Hur ska den hålla jämn linje med samhällets förändringsprocesser, vara nyskapande och samtidigt en förvaltare av tradition och kulturarv? Ska den värna om utrotningshotade instrument eller vara med och skapa nya? Har kulturskolan ett nationellt ansvar att säkerställa framtidens musiker? Finns det andra sätt att organisatoriskt arbeta på och i så fall hur? Kan deltagarperspektivet förändras?

Gruppdiskussion:

- vi måste ta ställning till om hur vi ska förhålla oss till kulturarvet, ska kulturskolan bevara/konservera?
- att förnya en traditionell organisation för större flexibilitet!
- hantera nya sätt att jobba, står nytänk i polaritet mot kvalitet?
- säkra kulturskolans utveckling
- hur förhåller sig kulturskolorna till framtid, globalisering och teknikutveckling?
- säkerställande av framtidens musiker, inte utarma Sverige som kulturnation
- deltagarperspektiv, är 'kurser' och 'skola' rätt begrepp? följer med förväntningar och en diskurs (t ex 'clinics', 'kollo', 'öppet' eller projektupplägg, nya lösningar?)
- hitta arenor där utövare, deltagare kan visa upp sig, att nå nya grupper och få reda på vad de vill
- föreningsmodellen samt dess åldrande kår
- våga blicka framåt
- förståelse och respekt för varandra

Musik- och kulturskolornas mål och utmaningar

Sammanställning av rådslaget *Kulturskolans framtid*, maj 2015.

Upplysningar om innehållet
Linda, Ahlford, linda.ahlford@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2015